

פרק כג

נקימה ונטירה

האיסור

א. אסור מן התורה לנקום באיש או אשה מעם ישראל^(א) שנאמר: "לא תקום"^(ב), והיינו העושה רעה למי שעשה רע לו או שאינו מטיב לפלוני מפני שהלה לא הטיב איתו^(ג).

יש שכתב, שאף מי שגמר בליבו לנקום אפילו לא מימש מחשבתו – עבר באיסור נקימה^{13/08/2018} וז"א להלן.

ב. הנקימה, אף שהיא לאו שאין לוקים עליו, דעה רעה היא עד מאד, וראוי לאדם להיות מעביר על מידותיו "שהכל, אצל המבינים, דברי הבל והבאי ואינו כדאי לנקום עליהם"^(ד).

ג. יש כעין נקמה שהיא בשב ואל תעשה, כגון אחד שעשה רע לפלוני ובא שלישי להרע לאותו אחד, במידה ואותו פלוני אינו מוחה – יש שכתב שעובר באיסור הנקימה^(ה).

אכן, למעשה, אין עוברים על לאו של לא תקום בלא מעשה^(ו).

ד. איסור הנקימה, יש אומרים שאינו אלא בעניני ממון אבל מותר לנטור שנאה

(א) רמב"ם דעות ז, ז ובספר החינוך, רמא "ומנהג רוב בני אדם שבעולם הוא שלא יסורו מלחפש אחרי מי שהרע להם עד שיגמלוהו כמעשהו הרע או יכאיבוהו כמו שהכאיבם".

(ב) ויקרא יט, ח: "לא תקום ולא תטור את בני עמך".

(ג) כלשון הגמ' יומא כג ע"א והעתיקה הרמב"ם שם, כיצד היא הנקימה, אמר לו חברו השאלני קרדומך, אמר לו, איני משאילך, למחר צריך לשאול ממנו, אמר לו: איני משאילך כדרך שלא השאלתני כששאלתי ממך – הרי זה נוקם. וראה חפץ חיים בפתיחתו ללאוין ח"ט ובבאר מים חיים שם ובקונטרס שבסוף הספר. ובכלל זה, אפילו ביזהו חברו, אסור לנקום בו משום כך, וראה להלן סעיף ד.

(ד) ספר החינוך, רמא בלאו דלא תקום. וראה להלן סעיף ג.

(ה) רמב"ם שם: "אלא כשיבוא לו לשאול יתן לו בלב שלם ולא יגמול לו כאשר גמלו, וכן כל כיוצא באלו, וכן אמר דוד בדיעותיו הטובות: "אם גמלתי שולמי רע ואחלצה צוררי ריקם" (תהלים ז, ה).

(ו) ספר הליכות עולם עמ' מח כמוכח מרש"י יומא כג ע"א ד"ה בנקטי בליביה וכו'.

(ז) דעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספר דולה ומשקה עמ' שפ, במענה לשאלה באדם ששמח

על מי שגרם לו צער גופני ומותר אף לנקום^(ח) או עב"פ האיסור לנקום על צער הגוף אינו אלא ממידת חסידות^(ט).

מאידך, יש המכריעים שהאיסור קיים בכל אופני הצער והפגיעה: גופנית, ממונית ונפשית וכו'^(י).

הערה: נקימה ונטירה בתלמיד חכם – להלן סעיף ט.

ז. יש אומרים, שאיסור הנקימה הוא דוקא לאחר זמן, אבל המגיב בשעת מעשה, לא מחמת נטירת שנאה, אלא מתוך קושי להבליג, אינו עובר אלא ממידת חסידות על מעלת "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים"^(יא).

ו. כל הנוטר לאחד מישראל עובר בלא תעשה^(יב) כיצד היא הנטירה: ביקש אחד מחברי השכר לי ביתך או השאל לי מכוניתך ולא רצה. לאחר זמן בא הלה לבקש דבר ממנו, ואמר לו: הא לך, ואני איני כמותך ואיני משלם לך כגמולך – עובר בלא תטור^(יג).

הנחלת

בנפילת חברו, מחמת איזו נקמה שרוצה לנקמו, האם עובר בלאו של לא תקום, תשובה: אם לא עשה מעשה, אינו עובר.

(ח) ראה ספר יראים, מ סמ"ג ל"ת יא ויב סמ"ק קל וקלא, ושע"ת שער ג פרק לח. עפ"י גמ' יומא כב ע"ב ואמר רבי יוחנן וכו' ומשמעות מסקנת הגמ' שהלאווים הם בציערו צער ממון בלבד, אבל מותר לנטור שנאה על מי שגרמו צער גופני ומותר אף לנקום. ותלמיד חכם חייב לנטור ולהמנע מלנקום וכדלהלן סעיף ט.

(ט) סמ"ג וסמ"ק שם.

(י) ראה ספר החינוך מצוה רמא: "והענין הוא כגון ישראל שהרע או ציער לחברו באחד מכל הדברים" והמשמעות הפשוטה, שאף בצער הגוף יש איסור נקימה, וכן משמעות דברי הרמב"ם דעות ז, ז"ח ושלא כפשטות דברי הגמ' ראה לעיל הערה ח. וכן הכרעת מרן החפץ חיים בפתחה לאוין ח, ט בבאמ"ח ד"ה היוצא וכו' שספק דאורייתא לחומרא.

(יא) ראה פתיחה לספר חפץ חיים לאוין ח"ט ובבאר מים חיים ד"ה וסברא נכונה היא וכו'. ומביא דברי הסמ"ע שהמתחיל במריבה משלם את הקנס כמו שהמתחיל במריבה נושא בנזק שנגרם ע"י שניהם. ויוצא שכל דין נקמה רק כשבאה ע"י נטירה, אבל כשמחזיר מיד, אינה אלא מידת חסידות, וכן היא משמעות דברי ספר החינוך מצוה שלח ד"ה ואולם וכו' שבשעת מעשה ממש הענין של נעלבים ואינם עולבים וכו' הוא ממדת חסידות בלבד.

(יב) ויקרא יט, יח: "ולא תטור את בני עמך".

(יג) רמב"ם דעות ז, ח אלא ימחה את הדבר מלבו, שכל זמן שהוא נוטר, שמא יבוא לנקום, לפיכך הקפידה תורה על נטירה עד שימחה העוון מליבו ולא יזכרנו כלל, וזו היא הדעה הנכונה שאפשר שיתקיים בה יישוב הארץ ומשאם ומתנם של בני אדם זה עם זה.